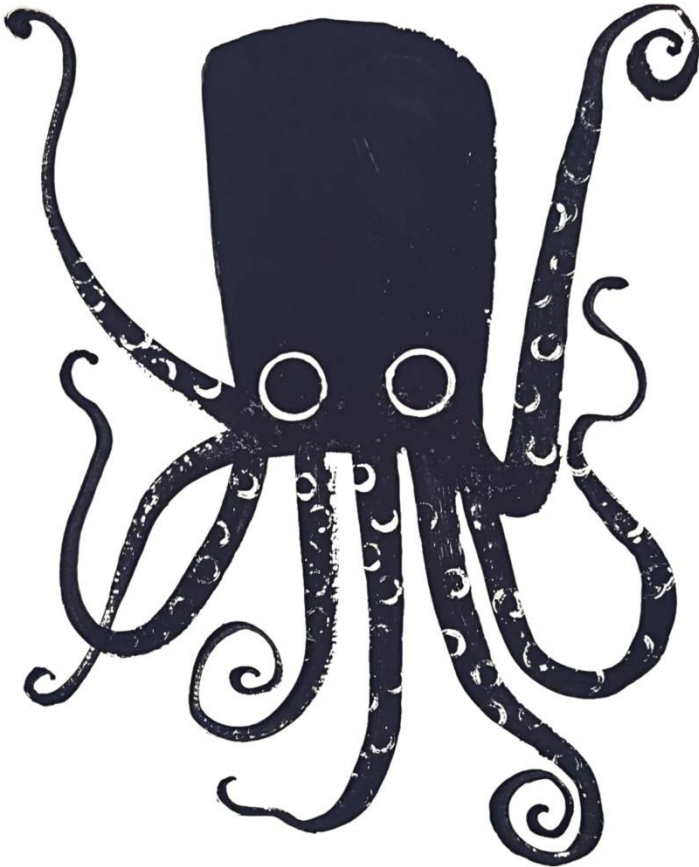


Yazıların kitaplaştırılmasına verdiği
izin ve destek için
'e
teşekkürlerimizle...



neyran günüçer

her
sey



ᐃᐢᐃ

ՀԱՅԿԻՐԵՎԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ



ic
in
de
ki
ler

her şey bando mızıka **11** önsöz **15** ovidius ve botticelli:
sürgünde açan çiçeklerle gelen ilkbahar **17** her şey
yaşamak için... **29** cézanne, zola ve bir mektup **39**
moulin rouge'da bir dişi kedi ve bastonuyla geceleri
renklendiren büyücü **53** dostum jules verne **65**
ophelia'nın baharı taşıyan çiçekleri **77** yüzyıllık
rengârenk yalnızlık **89** aubrey beardsley'in çizgileriyle
oscar wilde: sarı kitap **101** ağrı dağı'nın hikâyesi:
yeryüzünün ve kalabalıkların öfkesi **113** kafka'ya
kafkaesk selam **123** dalgalar kadar güçlü, renkler
kadar parlak **135** zamanı yok etmek **147** dante ve
cehennem'in doğum lekesi **157** tartarin'in
nüktelerinden van gogh'un renklerine **167** ichabod
crane'den artakalan parçalanmış balkabağından
fazlası **175** görünmez kentler'i görünür hale getirmek
185 hokusai'nin sonsuz yaşam iksiri **195** goethe ve
cornell'i bir ormanda buluşturan; beklenti ve zaman
205 cervantes haklıdır, tabiatla her şey benzerini
doğurur **215** dalı'nın harikalar diyarı **227** edgar allan
poe'nun kartalı, rené magritte'in yuvası **239** şiir ve
renk, emily dickinson ile mary cassatt **249**

her şey bando mizika



Önsöz

Bu kitapta okuyacağınız yazılar, K24'te çok severek yazdığım yazı dizisinin sayfalarla buluşmasının coşkusunu taşıyor. Renkleri, formları, kelimeleri ve hepsinin yaratıcıları unutulmaz sanatçıları bir araya getiren, merak dolu yolculuğumun çocuksu neşesini de...

Dürüst olmak gerekirse, bu seri aslında çocukluğumdan bu yana gelen bir alışkanlığımın ürünü niteliğinde; sevdiğim “her şeyi” hoyratça ve tutkuyla birleştirme gayretimin farklı bir yansıması diyebilirim. Yazı yazma sanatının büyülü dünyasını sevmeye nedenlerimden biri de bu; sevdiğim her renk, doku ve sanata dair her şeyi kelimelerle birleştirebilme özgürlüğü bana çok çılginca geliyor. Vincent van Gogh'un Alphonse Daudet hayranlığı kadar rengârenk, Goethe ve Cornell'in bir ormanda buluşması kadar esrarengiz, Henri de Toulouse-Lautrec ile Colette'i Moulin Rouge'da hayal etmek kadar heyecanlı...

Şu anda bu yazıyı yazarken, aslında insanın hayat akışında hiçbir şeyin tesadüf olmadığını bir kez daha derinlemesine düşünüyorum. Küratörlük yaparak geçirdiğim yılları, müzecilik tezimin son noktasını koyduğum o anı ve yazarak kendime gidip geldiğim o yolun buluşmasını tesadüf olarak göremeyecek kadar hayatı zengin bir sunum tabağı olarak değerlendiriyorum.

Belki de bu yüzden her zaman resimlere uzun uzun bakmayı sevdim çünkü inanıyorum ki ressam denilen

kişi, o tabağın zenginliğini bizden bir adım ötede görüyor ve biz de görelim, çok istiyor. Aynı büyüyü, bir heykeltıraşın bizi bir eserin etrafında defalarca döndürecek estetik gücünde ve diğer görsel sanatları yol edinmiş usta imzalarda da görüyorum. Onların belki de edebi bir eserden etkilenmeleri, bu yüzden çok daha farklı ve özel bir bağlam yaratıyor. Bu yazı dizisi boyunca da aslında odaklanmaya gayret ettiğim şey tam olarak buydu; yazarları ve görsel yaratıcıları buluşturan o güçlü bağ... Eserlerine bakarken bizi başka dünyalara taşıyan, sanat tarihinin hikayesini değiştiren herhangi bir sanatçının sevdiği bir romanı bilmek ve onu sürüklediği hayal dünyasının peşine düşmek olağanüstü heyecanlı ve mutluluk veren bir yolculuk.

Tam olarak bu hislerin eşliğinde kapısını çaldığım K24'e ve Genel Yayın Yönetmeni Mustafa Arslantunalı'ya, edebiyat ve plastik sanatları buluşturan yazılar yazma cüretimi kabul ettikleri için teşekkür ediyorum. K24'te yayımlanan bu dizinin peşine düşen Soner Torlak'a da, benim için bu tutkuyu daha da heyecanlı hale getirdiği için içtenlikle teşekkürlerimi sunuyorum.

En büyük minnetim ise bu yazı dizisi boyunca izlerini sürmekten büyük zevk aldığım tüm sanatçılara! Olmasalardı, dünya kesinlikle böyle bir yer olmazdı.

Ayvalık, 2025

~



ovidius
ve
botticelli:
sürgünde
açan
çiçeklerle
gelen
ilkbahar



”Bilinen ve bilinmeyen birçok anlamı renklerle
ve figürlerle taşıyan *İlkbahar*,
Ovidius’un yurdundan çok uzaklarda yaşadığı
bir yaprak dökümünde kokan çiçeklerini de taşır
adeta.”



İlkçağ Mısırlıları için yaşam Nil’e göre şekillenirdi. Mevsimler Nil’in değişimine göre isimlendirilir, taşıdığı zamanlar tarlalar sulanır, toprak canlanırdı. Bir yılda taşkın, ekin ve hasat olmak üzere üç mevsim vardı. Gün doğumundan önce gökyüzünde Sirius belirirse Nil Nehri’nin taşacağı anlaşıldı. Mısırlılar takvimlerini Nil’in ruhuna göre yapılandırmışlardı.

Romalıların ilk resmî takvimiye ayın dönüşüne ve evrelerine dayanarak Romulus tarafından MÖ 738’de düzenlenmiştir. Takvim, tanrı Mars’ın adının verildiği mart ayıyla başlayıp aralıkla bitecek şekilde on aya bölünmüştü. Ocak ve şubat ayları hayatta kalma mücade-

lesiyle geçtiği için bu aylarda günlerin önemi pek yoktu. Takvim sadece tarım, vergi, dinsel törenler gibi zamanları takip için kullanılırdı.

304 günlük Romulus takvimi kralın imparatorluğunun bitimiyle sonlandı ve yerine gelen İmparator Numa dinsel ve kültürel olaylara göre gün sayısını 355'e çıkardı. Böylece on ayla başlayan Roma takvimi on iki aya çıktı. Ovidius, Roma takviminde yer alan olayları anlattığı eseri *Fasti*'de bu olaya şöyle yer verir:

“Birinci ay Mars’ın ayıydı ve ikincisi Venus’un:

Venus, soyunun kurucusuydu, Mars da kendi babası.

Üçüncü ay yaşlılıktan aldı adını, dördüncüsü gençlikten,

bunları takip eden aylar sayıyla belirlenmişti,

ama Numa, ne Janus’u ne de

atalarının ruhlarını unuttu

ve eski ayların önüne iki ay daha kattı”¹

Ovidius

Roma takvimi ve dönemi hakkında en derin kaynak olan *Fasti-Roma Takvimi ve Festivaller*, Publius Ovidius Naso’un *Metamorphoses* eserinden sonra en önemli yapıtıdır. Şairin Elegeia vezniyle şiir türünde yazdığı eser, Roma takviminde yer alan festivalleri, geleneksel törenleri, dinî ritüelleri anlatan en büyük kaynak olarak edebiyat tarihine geçmiştir. Ovidius



¹ Publius Ovidius Naso, *Fasti (I-VI) Roma Takvimi ve Festivaller*, çev. Asuman Coşkun Abuagla, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016, s. 27. (Sonraki alıntılar da aynı kitaptandır.)

meşhur eserinde sadece altı aydan söz eder. Kalan altı ayı yazıp yazmadığı hakkında kesin bir bilgi olmaması ile birlikte taslakların saklandığına dair de farklı söylenceler mevcuttur.

Ovidius yaşamına pek çok eser sığdırmıştır. Bunlardan en bilineni *Metamorphoses*'tir (*Dönüşümler*). Bu muhteşem eseri yazma süreci bittiğinde ise hayatının tüm akışını değiştiren sürgün emriyle karşılaşır. Ovidius ülkesine bağlı biridir ve bu karar onu deliye döndürür. Öyle ki, sınırından üzerinde çok çalıştığı bu eserin müsveddesini yakar. Eğer eserin iki kopyasını arkadaşlarına yollamamış olsaydı şimdi *Metamorphoses*'in derin güzelliği hakkında asla fikrimiz olmazdı.

Ovidius'un kendini en çok ait hissettiği yer edebiyattır. Her koşulda sığındığı kalesi ve ilham perileri Musalar'ın ona tatlı tatlı fısıldadığı korunaklı memleketidir edebiyat. Fazla uzun olmayan altmış yıllık ömrüne birçok eser sığdıran yazar, neden olduğu tam olarak bilinmese de Karadeniz kıyısındaki Tomis kasabasına sürülür. Bir sebep olarak kadınları yasak aşk hikâyelerine sürüklediği iddia edilen eseri *Aşk Sanatı* gösterilir, lakin bu da kesin değildir. 51 yaşında İmparator Augustus tarafından Roma'dan uzaklaştırılır uzaklaştırılmasına fakat yurttaşlık hakkı elinden alınmaz. Karadeniz kıyısındaki bu kasabada hayatının geri kalanını memleket hasreti çekerek ve pek çok defa ülkesine dönebilmek için girişimde bulunarak geçirir Ovidius. İmparatora ve ölümünden sonra yerine gelen İmparator Tiberius'a da defalarca affedilmesi için mektuplar yazar. Özlediği ülkesine hiçbir zaman geri dönemeyerek sürgünden dokuz yıl sonra hayata gözlerini kapar.



Anonim bir 18. yüzyıl gravüründe Ovidius.

Fasti onun sürgün dönemi yapıtıdır. Şair, *Fasti*'yi her cildin bir ayı temsili şeklinde hazırlamıştır. Ocak ayından haziran ayına kadar uzanan eserde, Roma'nın dinsel törenlerinin, geleneklerinin yanı sıra yıldızlarla bağlantılı gök olaylarına da yer vermiştir.

Roma'nın en önemli tanrısı Janus ile ocak ayında konuşmaya başlayan Ovidius, zamanı, mekânı ve evrenin mevsimsel düzenini etkileyen bu tanrıya sorularını yöneltir. Neden yıllar kışın başlar; oysa bahar daha doğurgan değil midir? Ovidius'un diğer tanrılara göre en çok Janus ile konuşması ve *Fasti*'nin dördüncü ayında bile ondan bahsetmesi bu tanrının önemini bir kez daha ortaya koyar. Oysa onun da dediği gibi:

*“Ianus’un ayı ilktir çünkü ilk, kapıdan girilir:
Sonuncusuydu yerin altındaki ölümler için kutsal
olan ay.” (s. 77.)*

Kış zordur, Kral Numa şubat ayını son sıraya koymuş ve bunu yeraltındaki ölümlere ithaf etmiştir. Mart, Mars’ın ayıdır. Nisana ise Ovidius şöyle başlar:

*“Dördüncü aya geldik, en çok senin yüceltildiğin:
Biliyorsun Venus, bu ozan ve bu ay senindir.” (s. 171)*

Ozan nisan ayının Latince açmak fiilinden geldiğini anlatır satırlarında. Venüs’ün ekinlere ve ağaçlara asıl nedenlerini verdiğini, insanları bir araya getirerek kendi eşleriyle olmasını öğrettiğini söyler.

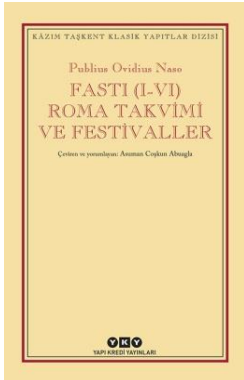
“Bahardan başka hiçbir mevsim Venus’a daha uygun değildir,

*baharda ışık saçan toprak, baharda ferahlar tarla,
şimdi bitkiler başlarını kaldırırlar yarılan topraktan,*

*şimdi asma sürgünü tomurcuklarını salar şişmiş
kabuğundan*

hem layıktır güzel Venus güzel zamana

*hem yakın kıldın her zamanki gibi âşığı
Mars’a.” (s. 178)*



İlkbahar tüm zarafetiyle süzülür. Tanrıça Flora onuruna düzenlenen Floralia (Çiçek) Festivali 28 Nisan’da başlar, 3 Mayıs’ta sonlanır. Ağaçları çiçeklendiren Flora esasında Chloris’tir. Ovidius bize bu hikâyeyi tanrıçanın dilinden anlatır. Bir gün batı rüzgârı Zephyrus tarafından kaçırılır zavallı Chloris. Sonra büyük bir törenle evlenirler. Zephyrus kendini affettirir cinsten

bir düğün hediyesi verir karısına, tüm bitkiler üzerinde hüküm sürme gücü bahşeder Chloris'e ve tanrıçaya dönüşür *Fasti*'nin dizelerinde:

*"Chloris'tim ben, şimdi Flora olarak çağrılan:
Değiştirildi adım
Yunanca bir harfi Latin aksanında."* (s. 238)

Ovidius, Flora'nın bahara olan sevgisini ve çeyizlik tarlalarında meyve veren bahçesini tanrıçanın sesinden dinletir. "Tanrıçam, sen kraliçesi ol çiçeklerin" demiştir Zephyrus, Ovidius'a göre. Ve Flora sayılamayacak kadar çok çiçeğin rengi olur böylece, renksiz dünya onunla rengârenk bir şölene dönüşür adeta. İlkbahar Flora ile yaşanır, o baharı yaratan, çiçekleri renk renk açtıran güçtür.

Flora anlatmaya devam eder olanları:

"Mars da eğer bilmiyorsan, benim sayemde dünyaya geldi: Jüpiter bunu şimdiye kadar bilmedi, yalvarırım, şimdiden sonra da bilmesin. Kutsal Iuno, Minerva'yı anasız doğurduğu için Jupiter'in kendisine gerek duymamasına çok içerledi." (s. 237)



Flora anlattıkça hikâyesini Ovidius'un kelimeleriyle, sadece bitkilere ve çiçeklere egemen olmadığını anlarız. Iuno tek başına bir erkek olmadan çocuk doğurmak ister ve Flora'ya çıkar yolu. Bir kadına dokununca onu hamile bırakan bir çiçek verir Flora ona. Böylece Mars doğar arada bir erkek olmaksızın. Mars, mart ayıdır ve Romalıların takviminde yerini alır.

Ovidius Flora'yı satırlarına konuk ederken öyle görkemli ağırlar ki bu muazzam tanrıçayı, ilkbahar Botticelli'nin renklerinde de onun satırlarıyla açar en nihayetinde... Resmin tam ortasında Venus'un hemen yanında belirir çiçeklerin tanrıçası Flora, Ovidius'un dilinden. Flora'yı elbette çiçeklerle konuk eder ressam, baharı onun varlığıyla çağırır. Flora'nın kucağında taşıdığı ve elbisesini süsleyen tüm çiçekler resmin doğasına öyle bir yayılır ki, buram buram çiçek kokusu izleyene geçer.



Botticelli, Flora'yı kompozisyonuna taşıırken Ovidius'un *Fasti*'sinden oldukça etkilenir. *Fasti*'de tanrıçanın kendi dilinden dinlediğimiz hikâye, resmin sağ tarafında canlanır. Batı rüzgârı tanrısı Zephyrus, Chloris'i kucağına almak üzeridir. Chloris, sol eliyle dokunduğu, sağ elini ise eteklerine doğru uzattığı, tam önünde duran Flora'ya dönüşecektir birazdan. Ağzında taşıdığı çiçek ise bu dönüşüme geçişin habercisidir.

İlkbahar yani Primavera... Botticelli'nin tarifsiz güzellikte bu eseri, sanat tarihinin en önemli yapıtlarından biridir. Üzerine tezler yazılan, derin anlamları birçok araştırmaya konu olan, sır dolu manaları taşıyan eser için yıllardır kurulmuş çok cümle var ve daha da olacak. 1482 yılında Medici ailesinin yeni evlenen çiftin düğün hediyesi olmak üzere sipariş ettiği eser, anlamına uygun canlanan mitolojik alegorilerle beslenir.



Tabloya bakıldığında sol tarafta yer alan kompozisyonun daha ağırlıklı olduğu düşünülse de, sağ tarafta Flora'nın taşıdığı belirgin bir hareketlilik vardır. Bu aktif ve durağanlık arasındaki zıtlık resme bambaşka bir dinamiklik kazandırır. Renk ve çizginin sınır tanımayan gücü hacimli figürleri besler, kumaşların kıvrımlarından akar, çiçeklerin renklerinde açar. Çok yönlü ve zengin bir dil birliğiyle işli İlkbahar, görünenin ötesinde taşıdığı birçok anlamla büyüler izleyeni.

Ovidius'un *Fasti*'si, Botticelli'nin bu eserini okumakta değerli bir kaynaktır. Medici ailesinin sembolü portakallar ve defne ağaçlarının kapladığı bir koruda çiçeklerle bezeli çimler üzerindedir figürler. Resimde Flora ile birlikte dokuz figür yer alır. Her figürü ayrı bir anlamı taşıması için yerleşmiştir Botticelli meşhur tablosuna. Resmin en solunda kanatlı ayakkabıları, yılan dolanmış çubuğuyla bir bulutu dağıtmaya çalışan yakışıklı genç adam, Jüpiter ve Peri Maia'nın oğlu Merkür'dür. Kış rüzgârını kovan, baharı müjdeleyen ve tan-

rıların habercisi olan Merkür, Virgil'in Aeneid eserinde tasvir ettiği gibi canlanır Botticelli'nin eserinde.

İlkbahar'ın merkezinde Venüs vardır. Aşkın, güzelliğin, üremenin ve dördüncü ayın, baharın sahibi... Kıyafetlerinde mütevazılık, başını hafifçe sola eğişi, Mer-yem'i hatırlatan duruşu ressamın alegorik anlatımına ev sahipliği yapar. Venüs merkezdedir, resmin tam kalbinde.

Hemen arkasında Aşk Tanrısı, gözleri bağlı fırlatır okunu. Okun yönü bir daire çevresinde dans eden Üç Güzellerin ortada olanına dönüktür. Olacaklar bellidir, Aşk Tanrısı'nın oku kime isabet ederse, ilk gördüğüne âşık olacak demektir. Peki ama kime?

Aşk, kadınları ve mitolojinin büyüsunü anlatan Ovidius'un Botticelli için önemli bir ozan olduğu açıktır. Bilinen ve bilinmeyen birçok anlamı renklerle ve figürlerle taşıyan İlkbahar, Ovidius'un yurdundan çok uzaklarda yaşadığı bir yaprak dökümünde kokan çiçeklerini de taşır adeta. Belki de ressam İlkbahar'ın gizli diline şaire seslenen renkli, çiçek kokan bir anlam da saklamıştır. Üstelik sadece Flora ile değil;

“Biliyorsun Venus, bu ozan ve bu ay senindir!”

MERAKLISINA NOTLAR:

~ Asuman Coşkun Abuagla'nın yorum ve çevirisiyle yayımlanan Publius Ovidius Naso, *Fasti (I-VI) Roma Takvimi ve Festivaller* büyük bilgi kaynağı.

~ İlkbahar'a yerinde bakmak isteyenler için link:
www.uffizi.it

~ Yazarken Bülent Ortaçgil'den *Değirmenler* çalışıyordu.



her
şey
yaşamak
için...



“*Decameron* bizi hayatın gerçekleri içindebir gezintiye çıkarırken yaşamanın büyüsunü hatırlamaya zorlar. Ve asıl gerçeğe bizi davet eder; her şey yaşamak içindir ve bu insanın var oluşunun en belirgin rengidir.”



Frederic Leighton, *Cymon and Iphigenia* (1884),
Art Gallery of New South Wales.

“Acı çekenlere merhamet etmek insanlıktır, herkese yaraşır; vaktiyle teselliye muhtaç olmuş ve bunu başkalarında bulmuş olanların ise boynunun borcudur.”²

İtalyan edebiyatının en önemli eserlerinden biri olan *Decameron* bu cümleyle başlar. Bu cümle yaşamın gerçekliğinde boylu boyunca uzanan duygulara, aşka, tutkuya, eğlenceye davet niteliğindedir. Bir yandan da yazarın, gençliğinin başından bu satırları kaleme aldığı âna kadar süren aşkının yakıcı izlerini taşır.

Giovanni Boccaccio, Yunanca “on” ve “gün” kelimelerinin birleşiminden oluşan *Decameron* (1348-

² Giovanni Boccaccio, *Decameron*, çev. Nevin Yeni, Alfa Yayınları, İstanbul, 3. baskı, 2017, s. 7.

1353) ile dönemin öykücülüğüne tarih boyunca silinmemek üzere imzasını atar. Yazar, Ortaçağın dinsel öğelerinden sıyrılarak dönemine sırtını döner ve modern dünya perilerini hayatın olağan akışının içinde arar.

Boccaccio kitabın “Girizgâh” bölümünde; “... ölümcül veba zamanında yedi hanımla üç gençten meydana gelen namuslu bir topluluğun on günde anlattığı, adına öykü, masal ya da kıssa da diyebileceğimiz yüz hikâyeyle hanımların gönüllerince söylediği birkaç şarkıyı aktarmaya”³ karar verdiğini söyler.

Decameron’u oluşturan hikâyelerde Boccaccio, her şeye rağmen hayatın güzelliğini anlatırken gerçek duygular arasında yaprak gibi savrulduğumuz bir dansa davet eder bizi. Ve büyük bir felaketin içindeyken birbirimize tutunarak büyümemize izin verir. Masallardan, efsanelerden, tarihten aldığı renkleri gündelik hayatın duygularıyla birleştirerek her hikâyede canlı, parlak ve insanı büyüten bir resim çizer yazar. Böylece 14. yüzyıl şartlarında hayatın renkleriyle hümanizmi müjdeler.

On genç insanın on günde anlattığı öykülerde kimi zaman mutluluk, kimi zaman hüznün olsa da, esasında tek bir gerçek saklıdır; yaşamak! Yaşamak zaten insanın asıl amacı değil midir? Belki de bu yüzden *Decameron* hikâyelerini tuallerine yansıtan her sanatçının renklerinde de yaşamın olağanüstü güzelliği vardır.

Rönesans öncesi tekniği ve stili yaşadığı çağa taşımayı misyon edinen, eserlerinde doğaya yönelen bakışıyla gerçek dünyayı yansıtan ve bunu zaman zaman tarihî, edebi hikâyeler üzerinden yapmayı tercih eden Pre-Raphaelite Kardeşliği kurucularından John Everett

³ A.g.e., s. 9.

Millais, Decameron hikâyelerine dokunan ressamlardan biridir. Yaşamın büyüsunü tüm gerçekliğiyle anlatırken aynı zamanda sembollerle zenginleştiren ressam, *Isabella* (1849) resmini yaptığında 19 yaşındadır. Şair John Keats'ın İtalyan yazarın hikâyesini konu alarak yazdığı şiir, Millais'i Isabella için harekete geçirir. Böylece Decameron'un en etkileyici öykülerinden biri olan Isabella ve Lorenzo'nun hikâyesini trajedik bir sofraya taşır. Resmin arka tarafında uzanan otlar ve saksı, sevgilisinin başını saksıya koyarak saklayan ve gözyaşlarıyla toprağı besleyen Isabella'nın fesleğenini simgeler.



John Everett Millais, *Lorenzo ve Isabella*, 1849,
Walker Art Gallery, Liverpool.

Ressam alt sınıftan olan genç Lorenzo'yu Isabella'nın soylu ailesiyle bir yemek sofrasında karşı karşıya getirir. Lorenzo'nun karşısında oturan Isabella'nın ağabeyi, elindeki ceviz kıracağına sıkarak kardeşinin aşkla sevdiği adama öfkeyle bakar. Isabella'nın bacaklarının arasına sokulmuş, sadakatin simgesi olan köpeğın attığı

tekme ise bu aşka olan itirazını ortaya koyar. Lorenzo'nun tüm güzelliğiyle yanında oturan Isabella'-ya uzattığı kan portakal hem tutkunun hem de akacak kanın sembolüdür.

Ressam net, gerçekçi tarzını canlı ve parlak renklerle buluşturarak bize *Decameron*'un en sevilen öykülerinden birini anlatır. Boccaccio ise hikâyesini şöyle bitirir:

*“Bir zaman sonra çoğu kimseler işin aslını duydu
ve birisi bugün hâlâ dillerde olan şu şarkıyı uydurdu:
Kim o zalim Hristiyan
Benden saksımı çalan
Falan filan, falan filan.”*⁴

Decameron'un ressamlar tarafından belki de en çok renklerle buluşturulan öyküsü beşinci günün ilk hikâyesi, Cimone'nun Efigenia'ya âşık olup başka birine dönüşmesidir. Bu hikâyeyi anlatan tüm resimlerde ise aynı sahnenin tasvir edilmesi ilginçtir. Henüz hikâyenin ikinci sayfasında Boccaccio şu satırları yazar:

“... kader onu bir yanından buz gibi enfes bir ırmağın aktığı, etrafı yüksek ağaçlarla çevrili, çimenlerin üzerinde güzeller güzeli bir genç kızın uyuduğu bir düzlüğe çıkardı. Kızın üzerinde bembeyaz tenini neredeyse hiç gizlemeyecek kadar ince bir kıyafetle belden aşağısını saran incecik bir eteklik vardı ve hizmetinde bulunan iki kadınla bir adam ayak ucunda uyumaktaydı. Cimone bu manzarayı gördüğü anda, sanki daha önce kadın suretiyle hiç karşılaşmamış kadar büyük bir hayranlıkla değneğine yaslanıp çitini bile çıkarmadan pürdikkat genç kızı izlemeye başladı.”^{5[4]}

⁴ A.g.e., s. 341.

⁵ A.g.e., s. 379.

Bu satırlar hikâyenin başlangıcı olsa da, Peter Paul Rubens'den Frederic Lord Leighton'a kadar birçok ressamı bu karşılaşmada buluşturur.



Peter Paul Rubens (1577-1640), Frans Snyders (1579-1657) ve Jan Wildens (1584/86-1653), *Cymon and Iphigenia* (c 1617), Kunsthistorisches Museum, Viyana.

Peter Paul Rubens, incelikli detaylarıyla öyküye sadık kalır. Ressam, Frans Snyders'in resmin sağ ön tarafında yer alan natürmortları ve Jan Wildens'in arka plandaki manzarayı çizmesiyle bu ânı canlandırır. Rubens, Boccaccio'nun sığır lakaplı (Cimone) karakterini kaba saba bir budala olarak tasvir eder.

Benjamin West ise aynı sahneyi 1766 ve 1773 yıllarında iki defa resmeder. İlk resimde hikâyenin tüm unsurlarına hitap ederek Efigenia'yı yazarın anlattığı gibi cesur hatalarıyla yansıtır. 1773 yılındaki yorumunda ise Efigenia'nın giyinik olması dışındaki detaylar öyküyü bize tekrar hatırlatır.



Solda Benjamin West'in 1766,
sağda ise 1773 tarihli tablosu görülüyor.

Angelica Kauffman, 1780 yılında Cimone ve Efigenia'ı yüksek ağaçlarla çevrili, arkası geniş o vadide karşılaştırır. Resim, öyküyle tutarlı bir tonda olsa da, Cimone aklı kıt, yabani biri gibi değildir. Hikâyenin aksine, kültürel olarak Efigenia'dan farklı görünmez. 1884 yılında ise Frederic Lord Leighton, Efigenia'yı boylu boyunca uzandırırken mevsimi bahara taşır. Arkada yeni yükselmeye başlayan ay, ılık bir günün sonuna gelindiğini vurgular.



Frederic Leighton, *Cymon and Iphigenia* (1884),
Art Gallery of New South Wales.

Cimone aldığı bütün eğitime rağmen görgülü bir asilzade olmayı başaramazken, Efígenia'nın kalbini kazanmak için soylu bir beyefendiye dönüşmesiyle sanat tarihine damgasını vurur. Cimone'nun âşık olup kendini keşfetmesi, sevdiği insanın kalbini kazanmak için değişmesi ve verdiği olağanüstü mücadele birçoğumuzun çok iyi bildiği duygular değil midir? Ressamların fırçalarında can bulan bu evreka ânı, esasında herkesin kendi hikâyesinde kendi renkleriyle boyadığı bir resim olarak saklıdır.

Yaşamın içinde keşfedilen tüm derin duygularda unutulmamak üzere herkesin kendi içinde çizdiği resimler ve anlattığı hikâyeler gizlidir.

Yaşamak ve keşfetmek...

Decameron bizi hayatın gerçekleri içinde bir gezintiye çıkarırken yaşamın büyüsunü hatırlamaya zorlar. Ve asıl gerçeğe bizi davet eder; her şey yaşamak içindir ve bu insanın var oluşunun en belirgin rengidir.



Meli Valdés Sozzani'nin *Decameron* serisinden...

MERAKLISINA NOTLAR:

~ Bu yazıyı hazırlarken Meli Valdes Sozzani'yle karşılaştım ve hayran kaldım. *Decameron* öykülerini taşıdığı resimlerine ve tüm eserlerine saatlerce bakmak isteyenler için link: www.melivaldessozzani.com

~ Adad Hannah'ın *The Decameron Retold* (2019) yaşayan karelerle fotoğraf ve video serisi müthiş güzellikte çağdaş bir anlatım.

~ Yazarken eşlik eden albüm İlker Aksungar'ın *Heyoka*'sıydı. Lezizdi.

~ Ayrıca beşinci günün sekizinci hikâyesi Nastagiondegli Onesti'nin karşılıksız aşkını Sandro Botticelli resimleriyle yazmamak için verdiğim mücadeleyi benim gibi ressamın hayranı olan herkesin bilmesini ister, özürlerimi sunarım.

KAYNAKLAR:

~ Giovanni Boccaccio, “Decameron”, çev. Nevin Yeni, Alfa Yayınları, 3. baskı, 2017.

~

c zanne,
zola
ve
bir
mektup



”Émile Zola, Paul Cézanne ve Baptistin Baille sürekli birlikte olduklarından “ayrılmaz üçlü” olarak anıldılar. Sanat tarihinin en verimli ve muhteşem dostluğu olarak görülen bu arkadaşlık, edebiyat ve sanat dünyasında tartışmasız çocuk yaşta kurulmuş en değerli karşılaşmasıdır.”



Cézanne et Moi (Cézanne ve Ben) adlı filminden bir sahne
(Danièle Thompson, 2016.)

Okul sıralarında tanışır. Çocukluğun masumiyetinden ergenliğin çılgınlığına, yeteneklerini tüm dünyaya silinmez bir iz olarak birlikte bırakırlar. Kelimelerin büyüsünü, renklerin canlılığını ve yaşamın içindeki sanatın coşkun tadını ilk defa birlikte tadarlar. Paul Cézanne ve Émile Zola: Birlikte büyüyen iki deha...

Paul Cézanne 1839 yılında Aix-en-Provence’da, Émile Zola ise 1840’da Paris’te dünyaya gelir. Zola’nın babası bir mühendistir ve çalıştığı baraj projesinden dolayı Aix’e taşınırlar. Bu taşınma edebiyat ve sanat tarihine damga vuracak olan dostluğun başlangıcı olur. Aix’e taşındıklarından kısa süre sonra iş kazası sonucu babasının ani ölümüyle yetim kalan Zola, Bourbon Koleji’nde burslu okumaya başlar ve hayatındaki en

önemli dostlarını edinir. Küçük yaşında yaşadığı bu kayıp, bir babanın yansıyan izlerini en yakın dostları Paul Cézanne ve Baptistin Baille üzerinde izlemesini sağlar. Babasız olmak ya da çok zengin bir babanın yaşarken yokluğunu duymak arasındaki zorlu benzerlik küçük yaştaki bu çocukların yıllarca sürecektir dostluğunu perçinlemiş olabilir mi?

Émile Zola, Paul Cézanne ve Baptistin Baille sürekli birlikte olduklarından “ayrılmaz üçlü” olarak anıldılar. Sanat tarihinin en verimli ve muhteşem dostluğu olarak görülen bu arkadaşlık, edebiyat ve sanat dünyasında tartışmasız çocuk yaşta kurulmuş en değerli karşılaşmasıdır. Émile Zola 1858 yılında zorunlu olarak Paris’e taşınsa da, yakınlıkları mektuplardan taşarak devam eder. Esasında Paul Cézanne’ın da o dönem hayali Paris’e gidip resim okumaktır. Fakat sertliği ve hayli cimriliğiyle bilinen babasının zoruyla Aix’te kalarak hukuk okur.

Zola’nın dönemin en önemli sanatçılarından eserlerinin sergilendiği Salon yani Paris Salonu’na gidişi ve sanat kitaplarıyla vakit geçirmeye başlamasıyla mektuplaşmalarındaki sanatsal içeriğin rengini de değiştirir. Zola’nın 25 Mart 1860 yılında yazdığı mektupta hukuk okuyarak babasını mutlu etmeye çalışan Paul Cézanne’a resimleri için daha çok çalışması gerektiğini anlatan net ifadeler, çizim göndermek üzerine bahanelerine eleştiri yer alır. Zola’nın Cézanne’a bu dönem mektuplarında sanatsal yönlendirmeler niteliğinde keskin bir dil ve yol gösterici cümleler vardır. Zola dostunun Paris’e gelerek resim çalışmalarına hız vermek istediğini bildiğinden, onu sürekli çalışmaya ve daha iyisini yapmaya teşvik edici yazılarıyla dolu mektuplar gönderir. Fakat Paul Cézanne varlık içinde yokluk çeken bir ha-

yat sürdüğünden Paris'e gidecek parayı bulması ve bütçesini ayarlaması ancak 1861 yılında mümkün olur.

Paul Cézanne'ın ilk dönem Paris hayatı iki arkadaşın dostluğuna iyi gelmez. Zola yoğun çalışma hayatının arasında kısa boşluklar yaratarak Cézanne'a modellik yapsa da, yaşam tempolarındaki uyumsuzluk aralarının açılmasına sebep olur. 1860-61 yılları Zola için oldukça zorlayıcı geçer. İşten ayrılması üzerine sefalet dolu bir yaşam sürmeye başlayan yazarın bu dönemi bazı eleştirmenlere göre edebiyat hayatının taşlarının örülmeye başladığı en değerli zamanlarıdır. 1862 yılında Hachette Yayınevi'nde çalışmaya başlamasıyla yazar bambaşka bir döneme adım atar. Zola'nın yeni işe başlama haberini Paul Cézanne ile paylaşması ise aralarındaki buzları eriten bir hamle olur. İki arkadaş, iki sanatçı tekrar yakınlaşırlar. Bu kırılma noktasını atlattıktan sonra birlikte oldukça vakit geçiren Zola ve Cézanne için dostluklarının yeni boyutu başlamıştır.

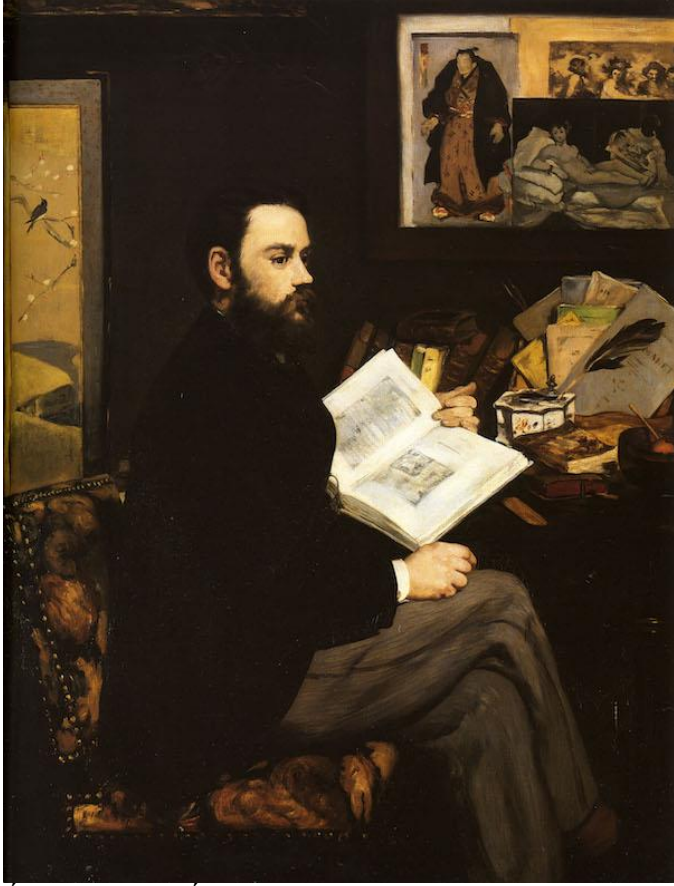


Édouard Manet, *Olympia*, 1863

Zola'nın ilk kitabı *Nino'ya Öyküler* 1864 yılında yayımlanır. Edebiyat dünyasının önemli kişileriyle tanışan yazar bu dönemde siyasi düşünce yapılarından da etkilendir. Cézanne ise 1864'ten başlayarak 1869 yılına kadar Paris Salon'a resimlerini gönderse de düzenli olarak reddedilir. Gül Tekay Baysan "Cézanne ve Zola: Bir Dostluğun Öyküsü" isimli makalesinde Zola'nın 1865 yılında Paris Salonu'nu yakın dostu Cézanne ile birlikte gezdiğini ve serginin önemli olayının Édouard Manet'nin *Olympia* tablosu olduğunu belirtir ve şöyle devam eder:

"Birçok eleştirmenin alayla söz ettiği, örneğin Théophile Gautier'nin çıplak modelin 'cılız bedeni karşısında acıma duyduğu' *Olympia*'ya iki arkadaş hayran olurlar. Cézanne, Aix'e döndüğünde Modern Bir *Olympia*'yı yapmaya koyulacak, yıllar sonra Manet'nin bu resminden söz ederken 'Rönesansımız bununla başlar' diyecektir."

Cézanne ve Zola için Manet'nin önemi ve sanatındaki ışık bambaşkadır. Cézanne'ın eserlerindeki Manet etkisi ve ressama duyduğu saygı, donuk renklerin kompozisyonlarında parlayarak gösterir kendini... 1866 yılında Cézanne'ın Salon'a başvurusu yine kabul edilmez. O sene kabul edilmeyenler arasında Manet, Degas gibi isimler de vardır. Paris Salonu'nun bu tavrını Zola gazetede köşesine defaten sert eleştirilerle işleyerek taşır. Zola'nın yazıları adeta sanatı devrime zorlayan itici güç haline gelir. Cézanne için dostunun yazılarıyla yarattığı bu gücün değeri muazzamdır. Zola'nın devrimsel eleştirileri ve Manet hayranlığı yadırgandıkça Manet ve yazarın dostlukları da perçinlenir. 1868 yılında Manet, Zola'nın o ünlü portresini yapar ve Paris Salon'a gönderir.



Édouard Manet, *Émile Zola'nın Portresi*, 1868. Orsay müzesi.

Zola'nın Cézanne'ın sanatını öven yazıları, Manet ve Renoir gibi sanatçılardan oluşan CafeGuerbors grubunun isimleriyle anılması sanat hayatını ivmelendirir. 1869 yılında Cézanne, Paul Alexis, Emile Zola'ya Kıtıp Okuyor adlı tablosunu yapar. Ressamın ilk yıllarının ağırlıklı karanlık tonu bu resimde de kendini gösterir. Manet'ye olan hayranlığına da gönderme yapan resim, Paul Alexis'in Zola'ya yaptığı okumalardan birinin canlandırmasıdır.